

Raftul
Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

J.M. COETZEE

Așteptându-i pe barbari

Traducere din engleză de
MICHAELA NICULESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Radu Paraschivescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cecilia Laslo
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

J.M. COETZEE
WAITING FOR THE BARBARIANS
Copyright © J.M. Coetzee, 1980
By arrangement with Peter Lampack Agency, Inc.
350 Fifth Avenue, Suite 5300
New York, NY 10118 USA.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
COETZEE, J.M.
Așteptându-i pe barbari/J.M. Coetzee; trad.: Michaela Niculescu. – București:
Humanitas Fiction, 2014
ISBN 978-973-689-756-6
I. Niculescu, Michaela (trad.)
821.111-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

1

Niciodată n-am văzut așa ceva: două discuri mici de sticlă atârnate în fața ochilor, înconjurate de două inele de sârmă. Să fie orb? Ar fi fost de înțeles dacă ar fi vrut să-și ascundă ochii nevăzători. Dar nu e orb. Discurile sunt închise la culoare, din afară par opace, însă poate vedea prin ele. Îmi spune că sunt o nouă invenție.

— Îți protejează ochii de soarele orbitor, zice. Sunt de folos aici în deșert. Te ajută să nu mai strângi din ochi tot timpul. Ai mai puține dureri de cap. Uite.

Își atinge ușor colțurile ochilor.

— Nici un rid.

Își pune la loc ochelarii. Așa e. Are pielea unui om mai tânăr.

— Acasă toată lumea îi poartă.

Stăm în cea mai bună cameră din han, cu o sticlă între noi și un castronaș cu alune. Nu discutăm motivul pentru care se află aici. Este chemat de urgență și asta ajunge. În schimb, vorbim despre vânătoare.

Îmi povestește de ultima lui mare călătorie, când mii de porci, urși și căprioare au fost ucise; atât de multe, încât au fost siliți să lase un munte de hoituri să putrezească. („Mai mare păcatul.“) Îi povestesc despre stolurile imense de gâște și rațe care coboară la suprafața apei în fiecare an când migrează și despre trucurile folosite de localnici pentru a le prinde. Îi propun să îl iau la pescuit noaptea, într-o barcă indigenă.

— E o experiență pe care n-ai voie s-o ratezi, îi spun. Pescarii poartă torțe aprinse și bat din tobe deasupra apei ca să mâne peștii către plasele întinse de ei.

Dă din cap. Îmi povestește de o vizită pe care a făcut-o altundeva, la granița unde oamenii mănâncă șerpi ca desert, și despre o antilopă uriașă pe care a împușcat-o.

Nesigur, își alege drumul printre piesele ciudate de mobilier, dar fără să-și scoată ochelarii fumurii. Se retrage devreme. Este cazat aici la han pentru că e cel mai bun loc de dormit pe care-l poate oferi orașul. Am dat de înțeles personalului că e un oaspete important.

— Colonelul Joll vine de la Biroul Trei, le spun. Biroul Trei este cea mai importantă diviziune a Gărzii Civile de astăzi. Mă rog, asta ajunge la noi, prin zvonuri care vin dinspre Capitală și care nu mai sunt de mult de actualitate.

Proprietarul aprobă, servitoarele își lasă capetele-n jos.

— Trebuie să-i facem o impresie bună.

Îmi car pătura afară, înspre meterezele unde briza nocturnă te protejează un pic de arșiță. Deasupra, pe acoperișurile plate ale orașului, deslușesc în lumina lunii siluetele altor oameni care dorm. De sub nucii din piațetă aud încă murmurul conversației. În întuneric o pipă luminează ca un licurici, scade, se aprinde din nou. Vara se îndreaptă încet către sfârșit. Livezile gem sub poveri. N-am mai văzut Capitala de când eram tânăr.

Mă trezesc înainte de răsărit și pășesc în vârful degetelor pe lângă soldați adormiți care se foiesc în somn și suspină, visând la mame și la iubite; o iau în jos pe scări. De pe cer, mii de stele ne privesc. Chiar că ne aflăm pe acoperișul lumii. Trezit în miez de noapte, în aer liber, ești uluit.

Paznicul de la poartă doarme dus, picior peste picior, cu arma strânsă la piept. Cămăruța hamalului e închisă și coșul lăsat afară. Trec mai departe.

*

— Nu avem condiții pentru prizonieri, explic. Nu se comit multe delicte aici, iar pedeapsa constă de obicei în amendă ori

muncă forțată. Cocioaba asta e doar un depozit atașat hambarului, după cum vezi. Înăuntru e aer închis și miroase urât. Nu sunt ferestre.

Cei doi prizonieri sunt culcați la pământ, legați. Mirosul vine dinspre ei, un miros de urină stătută. Chem paza înăuntru:

— Du-i să se spele și grăbește-te, te rog.

Îl conduc pe oaspete în întunericul rece din hambar.

— Anul ăsta sperăm la trei mii de banițe de la terenul comunal. Nu plantăm decât o dată. Vremea a fost foarte îngăduitoare cu noi.

Vorbim despre șobolani și despre strategiile de control al înmulțirii. Când ne întoarcem, în cocioabă miroase a cenușă umedă, iar prizonierii sunt gata, îngenunchează într-un colț. Unul e un bătrân, celălalt un băiat.

— Au fost prinși acum câteva zile, îi spun. A avut loc un atac la nici treizeci de kilometri de aici. Asta-i neobișnuit. De regulă se țin departe de stabiliment. Ăștia doi au fost luați după aceea. Susțin că n-au avut nici o legătură cu atacul. Nu știu. Poate că spun adevărul. Dacă vrei să vorbești cu ei, te ajut bineînțeles cu traducerea.

Fața băiatului e umflată și plină de vânătăi, un ochi nici nu poate fi deschis de umflat ce e. Mă las pe vine și-i mângâi un obraz.

— Ascultă, băiete, îi spun în dialectul vorbit la graniță, vrem să vorbim.

Nu răspunde.

— Se preface, spune paznicul. Înțelege tot ce-i spui.

— Cine l-a bătut? întreb.

— Nu eu, răspunde el. Așa era de când a venit.

— Cine te-a bătut? îl întreb pe băiat.

Nu mă ascultă. Se uită fix peste umărul meu, nu la paznic, ci la colonelul Joll, aflat lângă el.

Mă întorc către Joll.

— Probabil că n-a mai văzut niciodată așa ceva.

Schițez un gest.

— Mă refer la ochelari. Probabil crede că ești orb.

Dar Joll nu-mi răspunde la zâmbet. În fața prizonierilor, se pare, e bine să te arăți sever. Mă las pe vine către bătrân.

— Moșule, ascultă-mă. V-am adus aici pentru că ați fost capturați în urma unui atac. Știi că nu-i de glumit cu așa ceva. Știi că puteți fi pedepsiți pentru asta.

Își umezește buzele cu limba. Fața lui e pământie și vlăguită.

— Moșule, îl vezi pe domnul ăsta? Domnul ăsta a venit să ne viziteze tocmai din Capitală. Vizitează toate forturile aflate de-a lungul graniței. Misiunea lui este de-a afla adevărul. Asta-i tot ce face. Află adevărul. Dacă nu vorbești cu mine, o să trebuiască să vorbești cu el. Înțelegi?

— Excelență, spune el.

Are o voce spartă; își drege glasul.

— Excelență, noi habar n-avem de hoție. Soldații ne-au oprit și ne-au legat. Degeaba. Eram pe drum, veneam încoace la un doctor. Ăsta e fiul surorii mele. Are o rană care nu-i mai trece. Nu suntem hoți. Arată-le Excelențelor rana.

Sprinten, folosindu-se de mâini și de dinți, băiatul începe să-și desfacă bandajul de pe braț. Ultimele fețișoare, amestecate cu sânge și mizerie, i se lipesc de piele, însă le ridică marginile ca să-mi arate conturul roșu și ferm al rănii.

— Ia uitați-vă, zice bătrânul. Nu-i trece cu nimic. Îl duceam la doctor când ne-au oprit soldații. Asta-i tot.

Traversez piața înapoi cu vizitatorul. Trei femei trec pe lângă noi, întorcându-se dinspre digul pentru irigație cu coșuri pline de rufe pe cap. Se uită curioase la noi, ținându-și mereu gâtul țeapăn. Soarele apune încet.

— N-am mai luat de multă vreme alți prizonieri în afară de ei, spun. O coincidență: în mod normal, n-avem nici un barbar pe care să-l putem arăta. Acest așa-zis banditism nu înseamnă mare lucru. Fură câteva oi sau un animal de povară dintr-un tren. Uneori facem o razie drept răspuns. Sunt mai mult triburi

sărace cu turme mici, care trăiesc pe malul râului. Ajung să trăiască așa. Bătrânul spune că veneau la doctor. Poate chiar ăsta e adevărul. Nimeni nu ar fi luat un bătrân și un băiat bolnav la atac.

Mi-am dat seama că începusem să-i apăr.

— Bineînțeles, nu poți fi sigur. Dar, chiar dacă mint, cum ar putea să-ți folosească niște oameni simpli ca ei?

Încerc să-mi domolesc iritarea în fața tăcerii lui criptice, în fața misterului teatral și meschin al celor două scuturi fumurii care-i ascund ochii sănătoși. Pășește cu mâinile împreunate în față ca o femeie.

— Cu toate acestea, spune el, trebuie să-i chestionez. În seara asta, dacă se poate. O să-mi iau și asistentul să mă însoțească. Și o să am nevoie să mă ajute cineva la traducere. Paznicul, poate. Vorbește limba asta?

— Cu toții ne putem înțelege. Ai prefera să nu vin și eu?

— Ți s-ar părea obositor. Avem niște proceduri obligatorii prin care trecem.

*

Din țipătul pe care oamenii pretind mai apoi că l-au auzit venind din hambar nu aud nimic. În seara aceea, la totul pasul, în timp ce-mi văd de treburi, sunt conștient de ceea ce ar putea să se întâmple chiar acum; urechea îmi este chiar acordată la tonalitatea țipătului de om. Însă hambarul e o clădire masivă, cu uși grele și ferestre mici; se află în spatele abatorului și al morii din partea sudică. La fel, ceea ce era cândva un avanpost, iar mai apoi un zid de întăritură, s-a transformat în așezare agricolă – un oraș cu trei mii de suflete în care zgomotul vieții, zgomotul pe care-l produc toate aceste suflete într-o zi caldă de vară, persistă, cu toate că undeva, cineva țipă. (La un moment dat încep să-mi pledez propria cauză.)

Când îl reîntâlnesc pe colonelul Joll și, când are timp, aduc vorba despre tortură.

— Dacă prizonierul îți spune adevărul, îl întreb, și își dă seama că nu e crezut? Nu e asta o situație teribilă? Imaginează-ți: să fii gata să cedezi, să cedezi oricât, să nu mai ai nimic de cedat, să fii la pământ, și totuși să fii silit să cedezi și mai mult! Și ce responsabilitate îi revine interogatorului! Când știi oare că un om ți-a spus adevărul?

— E un anumit ton, spune Joll. În vocea unui om care spune adevărul își face loc un anumit ton. Cu antrenament și experiență, înveți să-l recunoști.

— Tonul adevărului! Poți să identifici tonul ăsta în vorbirea curentă? Poți să-ți dai seama dacă spun adevărul?

Este cel mai intim moment de care am avut parte până acum, și pe care îl expediază cu un gest.

— N-ai înțeles. Vorbesc de o situație specială, una în care eu sap după adevăr, în care trebuie să exercit presiune ca să-l găsesc. Mai întâi dau de minciuni, vezi dumneata – cam asta se întâmplă – mai întâi minciuni, apoi presiune, iar minciuni, iar presiune, apoi cedează, din nou presiune, iar în cele din urmă adevărul. Așa îl obții.

Durerea e adevărul; în rest, te poți îndoi de toate. Iată ce învăț din conversația cu colonelul Joll, pe care, cu unghiile lui ascuțite, cu batistele lui mov, cu picioarele lui încălțate în pantofi moi, mi-l imaginez în capitala pe care e limpede că o așteaptă cu atâta nerăbdare, șoptindu-le prietenilor săi pe culoarele unui teatru, în pauza dintre acte.

(Pe de altă parte, cine sunt eu să-mi afirm distanța față de el? Beau alături de el, mâncăm împreună, îl duc să vadă orașul, îi pun totul la dispoziție, conform cerințelor din scrisoarea care îl deleagă oficial, și chiar mai mult decât atât. Imperiul nu pretinde ca slujbașii săi să se iubească, ci doar să-și facă datoria.)

*

Darea de seamă pe care o întocmește către mine, în calitatea mea de magistrat, este succintă.